

А. С. Смірновкандидат медичних наук, доцент,
докторантДніпровського державного
університету внутрішніх справ
ORCID ID: 0009-0006-5599-0939

НАУКОВЕ СУПРОВОДЖЕННЯ КРИМІНОЛОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В НЕВИРОБНИЧІЙ СФЕРІ УКРАЇНИ

У запропонованій науковій статті, автор спираючись на аналіз чинної нормативно-правової бази України, напрацювання вітчизняних вчених кримінологів здійснює досліджується питання наукового супроводження кримінологічної діяльності в невиробничій сфері України.

З метою з'ясування понятійно-категоріального апарату дослідження автор звертає свою увагу на задекларовані нормативні положення чинного законодавства України. Зокрема, автором аналізує положення Закону України «Про інформацію» від 02 жовтня 1992 року № 2657-XII, Закону України «Про науково-технічну інформацію» від 25 червня 1993 року № XII, Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» від 26 листопада 2015 року № 848-VIII.

Серед вітчизняних кримінологів науковому супроводженню кримінологічної діяльності приділяли увагу такі вчені як: Н.С. Сидоренко (в контексті діяльності органів кримінального судочинства, 2021 рік), С.І. Спільник (в контексті діяльності Державної кримінально-виконавчої служби України, 2021 рік), К.Е. Косяченко (в контексті діяльності неурядових організацій, 2022 рік), Н.Є. Філіпенко (в контексті діяльності криміналістичних установ, 2022), Р.І. Богданов (в контексті діяльності територіальних управлінь Державного бюро розслідувань, 2023 рік), В.Ю. Кікінчук (в контексті діяльності Національної поліції України, 2025 рік).

У роботі зосереджується увага, що ефективне наукове супроводження кримінологічної діяльності в невиробничій сфері України є запорукою дієвої системи боротьби з організованою злочинністю.

Констатовано, що наукове супроводження, як і інформаційно-аналітичне забезпечення кримінологічної діяльності в невиробничій сфері України, є обов'язковими складовими цілісної системи та механізму реалізації кримінологічної політики держави.

Встановлено, що наразі наукове супроводження кримінологічної діяльності в невиробничій сфері України потребує удосконалення з урахуванням сучасних викликів, які постають перед країною в умовах військово-політичних трансформацій. За результатом дослідження також запропоновано авторське розуміння наукового супроводження кримінологічної діяльності в невиробничій сфері України. Актуальним напрямком подальшого дослідження кримінологічної діяльності в невиробничій сфері України є огляд зарубіжного досвіду.

Ключові слова: інформація, наукове супроводження, невиробнича сфера, сфера послуг, корупція, корупційна злочинність.

Постановка проблеми. У сучасному суспільстві, де значна сфера суспільних відносин поставлена під охорону органами державної влади, збереження грані між їх імперативною діяльністю і правами людини та громадянина, безпековими питаннями і демократичними цінностями, дозволяє Україні зберігати свій проєвропейський шлях та залишатись суверенною, незалежною, демократичною, соціальною, правовою дер-

жавою в умовах протидії збройній агресії російської федерації [1, с. 28].

До кола найважливіших надбань людства безумовно належить наука, яка відігравала та продовжує відігравати одну із ключових та визначальних ролей у забезпеченні його розвитку. Наука – є вкрай важливою сферою людської діяльності, зміст якої полягає у формуванні та перевірці достовірності знань, їх накопиченні, систематизації, переданні та від-

творенні. А відтак, наголошує Р.І. Богданов, науково-методичне забезпечення є невід'ємною складовою діяльності будь-якої державної установи, а також підприємств та організацій всіх форм власності [2, с. 398–399].

Отже, наукове супроводження, як і інформаційно-аналітичне забезпечення кримінологічної діяльності в невинробничій сфері України, є обов'язковими складовими цілісної системи та механізму реалізації кримінологічної політики держави.

Окремі питання корупційної злочинності в невинробничій сфері України досліджували:

А.В. Андрушко, Д.О. Анісімов, К.А. Бабенко, В.С. Березняк, О.І. Білик, О.С. Бондаренко, А.А. Буравська, М.В. Буряк, В.Г. Герасименко, О.А. Гритенко, Н.Г. Діденко, О.О. Дриголь, Н.О. Жукова, Б.Б. Коваль, М.В. Кондрашова, С.Ж. Лазаренко, І.Б. Медичкий, В.І. Мельниченко, О.Л. Михайлюк, І.А. Нестерова, О.В. Новікова, Н.М. Овчаренко, Т.П. Панченко, О.О. Пищуліна, Р.М. Резнік, В.В. Сокурено, А.В. Стаднік, О.Г. Хрімль, В.В. Шаблистий, О.С. Юнін та інші. Проте, наукове супроводження кримінологічної діяльності в невинробничій сфері України не виступало предметом дослідження вітчизняних вчених.

Мета статті полягає у дослідженні наукового супроводження кримінологічної діяльності в невинробничій сфері України.

Виклад основного матеріалу. Варто погодитись із В.Ю. Кікінчуком, що в умовах воєнного стану, коли сили безпеки і оборони держави зіштовхнулися з небаченими раніше викликами, від їх наукового забезпечення залежить стійкість національного супротиву, ефективність діяльності органів і підрозділів під час перманентної адаптації до надзвичайно мінливого та непередбачуваного безпекового середовища [3, с. 480].

Таким чином наразі наукове супроводження кримінологічної діяльності в невинробничій сфері України потребує удосконалення з урахуванням сучасних викликів, які постають перед країною в умовах військово-політичних трансформацій.

Згідно загальноприйнятого визначення наука – це особливий вид пізнавальної діяльності, спрямований на отримання об'єктивних, обґрунтованих, системно організованих знань про світ; соціальний інститут, що забезпечує прирощення, поширення, збереження, застосування, розвиток знань; окрема галузь знань, що має власний предмет дослідження і пізнавальний апарат [4].

З метою з'ясування понятійно-категоріального апарату нашого дослідження варто також звернути свою увагу на задекларовані нормативні положення чинного законодавства України.

Згідно ст. 15 Закон України «Про інформацію» від 02 жовтня 1992 року № 2657-XII науково-технічна інформація – будь-які відомості та/або дані про вітчизняні та зарубіжні досягнення науки, техніки і виробництва, одержані в ході науково-дослідної, дослідно-конструкторської, проектно-технологічної, виробничої та громадської діяльності, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді. Правовий режим науково-технічної інформації визначається Законом України «Про науково-технічну інформацію», іншими законами та міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України [5].

Згідно ст. 2 Закону України «Про науково-технічну інформацію» від 25 червня 1993 року № XII зазначено, що науково-технічна інформація охоплює отримувані в процесі науково-дослідної, дослідно-конструкторської, проектно-технологічної, виробничої та громадської діяльності результати, зафіксовані у формі, яка забезпечує їх відтворення, використання та поширення. Науково-технічна інформація є суспільним надбанням, необхідною умовою продуктивної інтелектуальної діяльності, зокрема наукової і технічної творчості. Науково-технічна інформація, що є продуктом інтелектуальної творчої праці, становить об'єкт права інтелектуальної власності, а відносини щодо її придбання, зберігання, переробки, використання і поширення регулюються чинним законодавством [6].

Поміж цього зазначено, що держава з метою створення та розвитку національної системи науково-технічної інформації забезпечує: створення державних мереж первинного збирання, обробки та зберігання усіх видів науково-технічної інформації; проведення заходів для поширення і підвищення якісного рівня інформаційної продукції та послуг; фінансову, в тому числі валютну, підтримку надходження науково-технічної інформації до державних органів і служб науково-технічної інформації, наукових і науково-технічних бібліотек, створення їх мереж і відповідного технічного забезпечення; підготовку кадрів у сфері інформатики і науково-інформаційної діяльності через систему навчальних закладів вищої та середньої освіти, підвищення рівня інформаційної підготовки спеціалістів

народного господарства; вільну конкуренцію між органами науково-технічної інформації, іншими підприємствами та організаціями усіх форм власності, які здійснюють науково-інформаційну діяльність; захист суб'єктів відносин в галузі науково-технічної інформації від прояву недобросовісної конкуренції та монополізму в будь-яких сферах науково-інформаційної діяльності [6].

Окремим спеціальним нормативно-правовим актом, який регулює питання наукового супроводження кримінологічної діяльності в невиробничій сфері України є Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» від 26 листопада 2015 року № 848-VIII. Закон оперує такими поняттями як: «наукова діяльність», «наукова (науково-технічна робота)», «наукова (науково-дослідна, науково-технологічна, науково-технологічна, науково-технічна, науково-практична) установа», «науково-технічна діяльність».

Так згідно Закону встановлено, що наукова діяльність – це інтелектуальна творча діяльність, спрямована на одержання нових знань та (або) пошук шляхів їх застосування, основними видами якої є фундаментальні та прикладні наукові дослідження. Наукова (науково-технічна) робота – наукові дослідження та науково-технічні (експериментальні) розробки, проведені з метою одержання наукового, науково-технічного (прикладного) результату. Основними видами наукової (науково-технічної) роботи є науково-дослідні, дослідно-конструкторські, проектно-конструкторські, дослідно-технологічні, технологічні, пошукові та проектно-пошукові роботи, виготовлення дослідних зразків або партій науково-технічної продукції, а також інші роботи, пов'язані з доведенням нових наукових і науково-технічних знань до стадії практичного використання, керівництво науковою роботою/наукове консультування аспірантів (ад'юнктів), докторантів. Наукова (науково-дослідна, науково-технологічна, науково-технічна, науково-практична) установа – юридична особа незалежно від організаційно-правової форми та форми власності, утворена в установленому законодавством порядку, для якої наукова та (або) науково-технічна діяльність є основною. Науково-технічна діяльність – наукова діяльність, спрямована на одержання і використання нових знань для розв'язання технологічних, інженерних, економічних, соціальних та гуманітарних проблем, основними видами якої є прикладні наукові

дослідження та науково-технічні (експериментальні) розробки [7].

Серед вітчизняних кримінологів науковому супроводженню кримінологічної діяльності приділяли увагу такі вчені як: Н.С. Сидоренко (в контексті діяльності органів кримінального судочинства, 2021 рік), С.І. Спільник (в контексті діяльності Державної кримінально-виконавчої служби України, 2021 рік), К.Е. Косяченко (в контексті діяльності неурядових організацій, 2022 рік), Н.Є. Філіпенко (в контексті діяльності криміналістичних установ, 2022), Р.І. Богданов (в контексті діяльності територіальних управлінь Державного бюро розслідувань, 2023 рік), В.Ю. Кікінчук (в контексті діяльності Національної поліції України, 2025 рік).

Так Н.С. Сидоренко підтримує тих вчених, які вважають, що використання синергетичних конструкцій у кримінології зможе позитивно вплинути на ефективність кримінологічної діяльності органів кримінального судочинства. Ефективність кримінологічної діяльності органів кримінального судочинства в такому випадку, досягається шляхом самоорганізації суспільства без стороннього впливу, або з мінімальним впливом на початковому етапі, з боку правоохоронних та судових органів. Де в ідеальному варіанті, органи кримінального судочинства можуть виступати лише стимулюючим фактором самоорганізації суспільства. Ув'язку з чим, автором вбачається, що застосування синергетичного підходу під час кримінологічної діяльності, допомагає з іншого боку поглянути на ефективність діяльності органів кримінального судочинства, виміром якої може слугувати зниження рівня злочинності [8, с. 266].

Разом із тим, Н.С. Сидоренко зазначає, що дослідження інформаційно-аналітичного забезпечення та наукового супроводження кримінологічної діяльності органів кримінального судочинства дозволило констатувати, що інформаційно-аналітичне забезпечення та наукове супроводження кримінологічної діяльності органів кримінального судочинства взаємопов'язані між собою, і тільки у поєднанні можуть дати в кінцевому результаті наукові доробки, які в подальшому можуть бути впроваджені у практичну діяльність та/або навчальний процес закладів вищої освіти відповідного профілю, що в свою чергу може сприяти профілактиці та попередженню вчинення кримінальних правопорушень в країні [9, с. 383].

На актуальності дослідження наукового супроводження та інформаційно аналітич-

ного забезпечення кримінологічної діяльності в контексті функціонування Державної кримінально-виконавчої служби України наголошує С.І. Спільник.

Так автор зазначає, що дослідження наукових садах здійснення кримінологічного моніторингу Державної кримінально-виконавчої служби України дозволило вести мову про таке. Під кримінологічним моніторингом запропоновано розуміти форму кримінологічної діяльності, спрямовану на оптимізацію системи протидії злочинності, що полягає у безперервному спостереженні за злочинністю та пов'язаними з нею явищами, виявленні характеру, тенденцій і закономірностей в їх розвитку, обробленні, узагальненні, оцінці отриманої інформації. Автором доведено, що кримінологічний моніторинг та моніторинг криміногенної ситуації не є тотожними поняттями, адже перший являє собою більш широке за обсягом поняття, що охоплює моніторинг криміногенної ситуації (під яким розуміється система постійного спостереження, змістом якої є збирання, аналіз та оцінка факторів, що формуються на момент вчинення кримінального правопорушення). У ході проведення кримінологічного моніторингу суб'єкт має дотримуватися ряду принципів, серед яких: принцип законності (кримінологічна інформація); принцип добросовісності (Державна кримінально-виконавча служба України, як суб'єкт моніторингу, повинна чітко керуватися визначеними засадами та принципами проведення даного напрямку діяльності), принцип відповідності та актуальності (суб'єкт отримує від пенітенціарних установ та інших органів лише актуальну інформацію), принцип обов'язкового врахування (отримані внаслідок проведення кримінологічного моніторингу результати повинні бути враховані в подальшій діяльності). В той же час, автор зазначає, що реалізації кримінологічного моніторингу Державної кримінально-виконавчою службою України має включати у себе наступні стадії:

- 1) підготовча (полягає у визначенні об'єкта дослідження, методів, завдань, засобів, алгоритму тощо);
- 2) отримання первинної інформації (полягає в отриманні достовірної інформації);
- 3) аналізу та обробки інформації про процеси та явища, що впливають на розвиток факторів, пов'язаних з об'єктами вивчення;
- 4) підсумкова (підведення підсумків кримінологічного моніторингу, створення відповідних прогнозів та проєктів, спрямованих на

підвищення ефективності протидії злочинності) [10, с. 358–359].

Поряд із тим, про необхідність синтезу дослідження інформаційно-аналітичного забезпечення та наукового супроводження кримінологічної діяльності наголошувала також і К.Е. Косяченко в контексті діяльності неурядових організацій.

Так автор зазначає, що відповідно до Стратегії боротьби з організованою злочинністю інститути громадянського суспільства виступають, як превенційні суб'єкти організованої злочинності у сфері формування ефективної системи боротьби зі злочинністю. Відповідним чином інформаційно-аналітичне забезпечення та наукове супроводження кримінологічної діяльності неурядових організацій може здійснюватися на підставі партнерства з організаціями як державної так і публічної форми власності у сфері боротьби зі злочинністю. Під інформаційно-аналітичним забезпеченням кримінологічної діяльності неурядових організацій запропоновано розуміти – діяльність уповноважених суб'єктів у сфері боротьби зі злочинністю, яка спрямована на накопичення, збір та обробку інформації щодо причин і умов вчинення кримінальних правопорушень або підтримання такої діяльності неурядових організацій іншими суб'єктами публічної політики у сфері боротьби зі злочинністю на підставі партнерства. Під науковим супроводженням кримінологічної діяльності неурядових організацій нами пропонується вважати – діяльність суб'єктів публічної політики у сфері боротьби зі злочинністю, яка полягає у формуванні методичних рекомендацій щодо виявлення причин і умов кримінальних правопорушень, розробці пропозицій щодо вдосконалення вітчизняного та міжнародного законодавства, організації регіональних, загальнонаціональних та міжнародних форумів з обговорення актуальних проблем попередження злочинності тощо [11, с. 561].

Р.І. Богданов досліджуючи науково-методичне забезпечення діяльності територіальних управлінь державного бюро розслідувань зазначає, що на сьогодні стан науково-методичного забезпечення територіальних управлінь Державного бюро розслідувань потребує покращення, адже наразі маємо цілий ряд невирішених питань, які перешкоджають належній реалізації засад науковості у роботі досліджуваних суб'єктів. Вирішення цих проблем потребує внесення змін і деяких поліпшень як на нормативно-правовому, так і на організацій-

но-управлінському рівні, адже для того, щоб науково-методичне забезпечення було дійсно якісним та дієвим, тобто таким, що реально впливає на показники ефективності та результативності роботи територіальних Державного бюро розслідувань, засади цього забезпечення мають бути належним чином закріплені на рівні чинного законодавства, а також впроваджені у практичну площину через відповідні інституції та інструменти, які на сьогодні все ще не працюють на належному рівні [2, с. 403].

Серед останніх досліджень серед вітчизняних вчених, які стосуються питання науково супроводження кримінологічної діяльності Національної поліції України варто виділити праці В.Ю. Кікінчука.

Так автор зазначає, що наукова діяльність, спрямована на осмислення проблемних аспектів діяльності Національної поліції України, лежить в основі розроблення системи комплексного методичного забезпечення, розвитку професійного навчання поліцейських, реалізації проєктів спільно з громадськістю, спрямованих на підвищення правової культури населення та запобігання вчиненню правопорушень. Наукове забезпечення діяльності Національної поліції України в умовах воєнного стану має бути спрямоване на постійне осмислення актуальних практичних проблем, зокрема у сфері використання безпілотних літальних апаратів, новітніх зразків екіпірування поліцейських, проведення експериментів, різного роду анкетувань (опитувань) з метою з'ясування наявних в органах і підрозділах Національної поліції України проблем. Важливим на думку автора є багатоаспектний підхід до розуміння наукового забезпечення діяльності Національної

поліції України в умовах воєнного стану, у ході якого слід враховувати загальну спрямованість правоохоронної діяльності на забезпечення національної безпеки, останні цифрові та технологічні інновації, активну співпрацю з інститутами громадянського суспільства та міжнародними організаціями, забезпечення міждисциплінарного характеру досліджень. Наукове забезпечення діяльності Національної поліції України в умовах воєнного стану багато в чому пов'язане з діяльністю закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських, їх кадровим, матеріально-технічним потенціалом, залученістю здобувачів освіти-майбутніх поліцейських до проведення наукових досліджень, постійною співпрацею з практичними підрозділами та постійним генеруванням новітніх ідей, зокрема у сфері адміністративно-правової доктрини [3, с. 486].

Таким чином, в результаті проведеного дослідження встановлено, що наукове супроводження кримінологічної діяльності в невинробничій сфері України – це діяльність наукових (науково-дослідних, науково-технологічних, науково-технічних, науково-практичних) установ спрямована на одержання нових знань та (або) пошук шляхів їх застосування щодо причин (детермінант) і умов, які сприяли вчиненню кримінальних правопорушень у сфері освіти, медицини, соціального, пенсійного забезпечення, фізичної культури, туризму, культури, науки, адміністративних і фінансових послуги тощо. Актуальним напрямком подальшого дослідження кримінологічної діяльності в невинробничій сфері України є огляд зарубіжного досвіду.

Список використаної літератури:

1. Степанова Ю.П. Теоретико-правові засади кримінально-правового та кримінологічного забезпечення діяльності Державної прикордонної служби України з протидії кримінальним правопорушенням : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право; НАДПСУ ім. Б. Хмельницького. Хмельницький, 2024. 641 с.
2. Богданов Р.І. Науково-методичне забезпечення діяльності територіальних управлінь державного бюро розслідувань. *Вісник кримінологічної асоціації України*. 2023. № 2 (29). С. 398–404.
3. Кікінчук В.Ю. До питання наукового забезпечення діяльності Національної поліції України в умовах воєнного стану. *Вісник кримінологічної асоціації України*. 2025. № 1 (34). С. 480–488.
4. Електронна версія «Великої української енциклопедії» : веб-сайт. URL: <https://vue.gov.ua>
5. Про інформацію : Закон України від 02 жовтня 1992 р. № 2657-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>
6. Про науково-технічну інформацію : Закон України від 25 червня 1993 р. № 3322-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3322-12#Text>
7. Про наукову і науково-технічну діяльність : Закон України від 26 листопада 2015 р. № 848-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text>

8. Сидоренко Н.С. Наукове супроводження кримінологічної діяльності органів кримінального судочинства. *Юридична наука*. 2020. № 9 (111). С. 260–267.
9. Сидоренко Н.С. Теоретико-прикладні засади кримінологічної діяльності органів кримінального судочинства України : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право; Дніпропетровський держ. ун-т внутр. справ. Дніпро, 2021. 458 с.
10. Спільник С.І. Теоретико-прикладні засади кримінологічної діяльності Державної кримінально-виконавчої служби України : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право; Класичний приватний ун-т, Дніпропетровський держ. ун-т внутр. справ. Запоріжжя, 2021. 412 с.
11. Косяченко К.Е. Інформаційно-аналітичне забезпечення та наукове супроводження кримінологічної діяльності неурядових організацій. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 11. С. 558–561.
12. Анісімов Д.О. Сучасні тенденції злочинності у сфері спорту в умовах воєнного стану. *Право і суспільство*. 2024. № 3. С. 399–404.

Smirnov A.S. Scientific support for criminological activities in the non-productive sector of Ukraine

In this scientific article, the author, relying on an analysis of the current regulatory framework of Ukraine and the work of domestic criminologists, examines the issue of scientific support for criminological activities in the non-productive sector of Ukraine.

In order to clarify the conceptual and categorical apparatus of the study, the author focuses on the declared normative provisions of the current legislation of Ukraine. In particular, the author analyzes the provisions of the Law of Ukraine «On Information» dated October 2, 1992, № 2657-XII, the Law of Ukraine «On Scientific and Technical Information» dated June 25, 1993, № XII, and the Law of Ukraine «On Scientific and Scientific and Technical Activity» dated November 26, 2015, № 848-VIII.

Among domestic criminologists, the following scholars have paid attention to the scientific support of criminological activities: N.S. Sydorenko (in the context of the activities of criminal justice authorities, 2021), S.I. Spilnyk (in the context of the activities of the State Criminal-Executive Service of Ukraine, 2021), K.E. Kosiachenko (in the context of the activities of non-governmental organizations, 2022), N.E. Filipenko (in the context of the activities of forensic institutions, 2022), R.I. Bogdanov (in the context of the activities of the territorial departments of the State Bureau of Investigations, 2023), V.Yu. Kikinchuk (in the context of the activities of the National Police of Ukraine, 2025).

The paper focuses on the fact that effective scientific support for criminological activities in the non-productive sector of Ukraine is a prerequisite for an effective system of combating organized crime.

It is stated that scientific support, as well as information and analytical support for criminological activities in the non-productive sector of Ukraine, are mandatory components of a comprehensive system and mechanism for implementing the state's criminological policy.

It has been established that scientific support for criminological activities in the non-productive sector in Ukraine currently needs to be improved, taking into account the modern challenges facing the country in the context of military and political transformations. Based on the results of the study, the author's understanding of scientific support for criminological activities in the non-productive sphere of Ukraine is also proposed. A relevant direction for further research on criminological activities in the non-productive sphere of Ukraine is a review of foreign experience.

Key words: *information, scientific support, non-productive sector, service sector, corruption, corruption crime.*